2020
SANSKRIT
[GENERAL]
Paper : II

Full Marks : 100   Time : 3 Hours

The figures in the right-hand margin indicate marks.

Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.

1. अधोलिखितेषु प्रश्नेषु **सप्तानां** प्रश्नानामुत्तरं (**चतुर्णां** देवभाषया **त्रयाणाञ्च** यथेच्छया) प्रदेयम् : $2\times7=14$

   (a) कः कुलपतिः ? कुत्रासीत् च तस्याश्रमः ?

   (b) 'इमे अपि प्रदेये'—अत्र 'इमे' अपि पदेन के वोध्यते ?

   (c) अभिज्ञानम् शब्दस्य कोऽर्थः ? सर्वदमनः कः ?

   (d) कथं सानुमती दुष्यन्तस्य प्रमोदोद्याने आगतवती ?

   (e) कथं हस्तिनाधिपतिना शकुन्तला वनलताभिः सह तुल्यते ?

   (f) सूत्रधारेण अनुरुद्धा सती नटी किं गायति ? संस्कृत-भाषायां लिख्यताम् ।

   (g) कः कञ्चुकी ? सः नृपाय कां वार्तां ज्ञापितवान् ?

   (h) 'लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति'—शब्दद्वयं प्रयुज्य नाट्यकारः किमर्थं प्रतिपादयितुमिच्छति ?

   (i) 'अभिज्ञान-शकुन्तलम्' इति नाटकस्य केषु केषु अङ्केषु विदुषकस्योपस्थितिः परिलक्ष्यते ?

   (j) वालचन्द्रिका का ?

   (k) कः विद्वेश्वरः ? स कथम् राजवाहनं कन्यान्तःपुरं प्रविष्टुम् सहायतामकोरत् ?

   (l) केन शापेन सुरतमञ्जरी रौप्यशृङ्खलमभवत् ?

   (m) वीरशेखरस्य परिचयः प्रदेयः ।

2. Explain any **two** of the following with reference to the context (one must be in Sanskrit and other may be on your own choice) : $7\times2=14$

   श्लोक**द्वयं** सप्रसङ्गं व्याख्येयम् (तयोरेकष्य सरलदेवभाषया भवेत्) :

   (a) "शुद्धान्तयुर्लभमिदं वपुः आश्रमवासिनः यदि जनस्य।
   दूरीकृताः खलु गुनैरुद्यानलताः वनलताभिः ॥"

   (b) "सरसिजमनुविद्धं शैवलेनापि रम्यंम्
   मलिनमपि हिमांशोर्लक्ष्म लक्ष्मीं तनोति ।
   इयमधिकमनोज्ञा वल्कलेनापि तन्वी
   किमिव हि मधुराणां मण्डनं नाकृतीनाम् ॥"

   (c) "भवन्ति नम्रास्तरवः फलागमैः
   नवाम्वुभिः दूरविलम्विनः घनाः ।

अनुद्धताः सत्पुरुषाः समृद्धिभिः

स्वभाव एवैष परोपकारिणाम् ॥''

(d) ''परिग्रहबहुत्वेऽपि द्वे प्रतिष्ठे कुलस्य मे ।

समुद्रवसना चोर्वी सखी च युवयोरियम् ॥''

3. Translate into Bengali (any **one**) : 6×1=6

বঙ্গানুবাদ কর (যে-কোন **একটি**) :

(a) ''विचिन्तयन्ती यमनन्यमानसा

तपोधनं वेत्सि न मामुपस्थितम् ।

समरिष्यति त्वां न स वोधितोऽपि सन्

कथां प्रमत्तः प्रथमं कृतामिव ॥''

(b) ''मानुषीषु कथं वा स्यादस्य रुपस्य सम्भवः ।

न प्रभातरलं ज्योतिरुदेति वसुधातलात् ॥''

4. Amplify any **one** of the following : 6×1=6

ভাবসম্প্রসারণ কর (যে-কোন **একটি**) :

(a) को नामोष्णदोकेन नवमालिकां सिञ्चति ।

(b) वलवदपि शिक्षितानाम् आत्मन्यप्रत्ययं चेतः ।

5. Answer any **one** question : 12×1=12

যে-কোন **একটি** প্রশ্নের উত্তর দাও :

(a) Delineate the character of Kanva as revealed in the story of the 'अभिज्ञान-शकुन्तलम्'.

'অভিজ্ঞান-শকুন্তলম্'-এর কাহিনী অবলম্বনে মহর্ষি কণ্বের চরিত্র অঙ্কন কর ।

(b) Why is the IV Act of the 'अभिज्ञान-शकुन्तलम्' regarded as the best act in the drama ? Give reasons for your answer.

'অভিজ্ঞান-শকুন্তলম্' নাটকের চতুর্থ অংককে সর্বোত্তম অংক বলা হয় কেন ? যুক্তিসহ আলোচনা কর ।

6. Answer any **one** question : 12×1=12

যে-কোন **একটি** প্রশ্নের উত্তর দাও :

(a) Who was Śāmba ? Why was he cursed ? Narrate the incident when the effect of the curse was over.

শাম্ব কে ? তিনি কেন অভিশপ্ত হন ? তিনি কিভাবে অভিশাপ থেকে মুক্ত হলেন ?—ঘটনাটি বর্ণনা কর ।

(b) Sketch the character of Rājbāhana as revealed in your text.

তোমার পাঠ্যাংশে বর্ণিত রাজবাহনের চরিত্র সম্পর্কে আলোচনা কর ।

7. Translate into English : 6

ইংরেজীতে অনুবাদ কর :

''सुप्तयोस्तु तयोः स्वप्ने विस-गुण-निगडितपादो जरठः कश्चिज्जालपादोरदृश्यत । प्रत्यवुध्येतां चोभौ । अथ तस्य

राजकुमारस्य कमल-मूढ-शशि-किरण-रज्जु-दाम-निगृहीतमिव रजत-शृङ्खलोपगूढं चरणयुगलमासीत् ।''

अथवा/Or

''स तु स्वभावधीरः सर्व-पौरुषातिभूमिः सहिष्णुतैक-प्रतिक्रियां दैवीमेवतामापदमवधार्य ''स्मर तस्या हंसगामिनि हंसकथायाः । सहस्व वासु ! मासद्वयम्'' इति प्राणपरित्याग—कारिणीं प्राणसमां समाश्वास्यारि-वश्यतामयासीत् ।''

8. Answer any **one** question : 5×1=5

যে-কোন **একটি** প্রশ্নের উত্তর দাও :

(a) Write short notes on—'दर्पसारः', 'सुरतमञ्जरी'

সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো—'दर्पसारः', 'सुरतमञ्जरी'

(b) ''पक्कमिदानीं तत्पादपद्मपरिचर्याफलम् ।''—Justify the importance of the comment.

''पक्कमिदानीं तत्पादपद्मपरिचर्याफलम् ।''—মন্তব্যটির গুরুত্ব বিচার কর ।

9. Read the given passage carefully and answer the questions in Sanskrit : 10

প্রদত্ত অনুচ্ছেদটি পড় এবং নিচের প্রশ্নগুলির সংস্কৃত ভাষায় উত্তর দাও :

आसीत् वाराणस्यां कर्पुरपटो नाम रजकः । स च एकदा निर्भरं प्रसुप्तः । तदनन्तर तस्य द्रव्याणि हर्तु तदगृहं चौरः प्रविष्टः । तस्य प्राङ्गणे गर्दभो वद्धस्तिष्ठति, कुक्कुरश्चोपविष्टः । चौरमवलोक्य

गर्दभः श्वानमाह-भवतोऽयं व्यापारः, तत् किमिति त्वमुच्चैः शब्दं कृत्वा स्वामिनं न जागरयसि ?

(i) किमासीत् रजकस्य नाम ?

(ii) रजकस्य गृहे कः कथं प्रविष्टः ?

(iii) रजकस्य गृहे कश्चित् चोरः द्रव्याणि हर्तुं प्रविष्टः ?

अथवा/Or

अस्ति उज्जयिन्यां माधवो नाम ब्राह्मणः । तस्य ब्राह्मणी प्रसूता । सा वालापत्यरक्षार्थं ब्राह्मणमवस्थाप्य स्नातुं गता । अथ ब्राह्मणस्य कृते राज्ञा पार्वणश्राद्धं दातुमाह्वानमागतम् । तद्—दृष्ट्वा ब्राह्मणः सहजदारिद्याद् अचिन्तयत्—यदि सत्वरं न गच्छामि, तदान्यः कश्चिच्छ्राद्धं ग्रहीष्यति ।

(i) को नाम ब्राह्मण उज्जयित्यामवसत् ?

(ii) कुतस्तस्य आधानमागतम् ?

(iii) सहजदारिद्याद् ब्राह्मणः किं चिन्तितवान् ?

10. Translate into Sanskrit : 10

সংস্কৃত ভাষায় অনুবাদ কর :

সকালবেলা । সবেমাত্র সূর্য উঠেছে পূর্বাকাশে, ঘাসের উপর শিশিরবিন্দু ঝলমল করছে । কি সুন্দরই না সব দেখছে । তাদের সাথে আমিও দেখছি ।

অথবা/Or

পুরাকালে বোধিসত্ত্ব কোশলদেশে কোন এক ব্রাহ্মণকুলে জন্মগ্রহণ করেন। তাঁর তিন কন্যা ছিল। তাদের বিবাহের পূর্বেই তিনি মারা যান। পরজন্মে তিনি স্বর্ণহংস হয়ে হিমালয়প্রদেশে কোন এক সরোবরে বাস করেন।

11. Translate into Bengali : 5

বঙ্গানুবাদ কর :

अस्ति दाक्षिणात्ये महिलारोप्यं नाम नगरम् । तत्र सकलकलापारंगतोऽमरशक्तिर्नाम राजा वभुव । अस्य त्रयः पुत्रास्तु परमदुर्मेधसो वभुवुः । सचिवानाहूय राजा प्रोवाच-एते मम पुत्राः शास्त्रविमुखा विवेकरहिताश्च । तदेषां यथा वुद्धिप्रकाशो भवति तथा कोऽप्युपायोरनुष्ठीयताम् ।

अथবা/Or

आसीत् इन्द्रप्रस्थं नाम नगरम् । तत्र पाण्डवज्येष्ठो युधिष्ठिरः प्रजानां कल्यानाय सततम् अचेष्टत । अचिरात्तस्य राज्यं समृद्धमभवत् । तच्छ्रुत्वा सन्तप्ताः कौरवाः पाण्डवानां नाशोपायं चिन्तितवन्तः । अथ थकुनिना सह मन्त्रयित्वा ते अक्षक्रीडायां धर्मराजं युधिष्ठिरं समाहुतवन्तः ।